

УДК 338

Сисолина Н. П., к.е.н, доцент, доцент кафедри економіки та організації виробництва Кіровоградського національного технічного університету (Україна)

Чумаченко О. С., к.т.н, доцент, доцент кафедри економіки та організації виробництва Кіровоградського національного технічного університету (Україна)

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВ З ІННОВАЦІЙНИМИ ПРОЕКТАМИ

В статті розглядається комплексний підхід по забезпеченню системи економічної безпеки на сучасних підприємствах. Визначені ключові компоненти економічної безпеки підприємства. Розглянуто об'єктивний характер специфічних, загальних та часткових показників економічної безпеки підприємств та основних підходів до її визначення. Розглянуто взаємозв'язки, які сприяють розвитку підприємств з інноваційними проектами. Представлено механізм взаємодії із суб'єктами ринкової економіки підприємства з інноваційними проектами, які відрізняються високим рівнем ризику. Розглянуто напрями удосконалення структури процесів управління інноваційними проектами як системний механізм з використанням зарубіжного досвіду. Розглянуті етапи оцінки стану інноваційного проекту, порівняння та регулювання, визначення критичних змінних. Приведено результати дослідження по моніторингу підприємств з інноваційними проектами.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, інноваційні проекти, розвиток підприємств, ризику, фактори оцінки, аналіз чутливості.

Рис. 2, літ. 8.

Сисолина Н. П., Чумаченко О. С.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ С ИННОВАЦИОННЫМИ ПРОЕКТАМИ.

В статье рассматривается комплексный подход по обеспечению системы экономической безопасности на современных предприятиях. Определены ключевые компоненты экономической безопасности предприятия. Рассмотрен объективный характер специфических, общих и частных показателей экономической безопасности предприятий и основных подходов к их определению. Рассмотрены взаимосвязи, которые содействуют развитию предприятий с инновационными проектами. Представлен механизм взаимодействия с субъектами рыночной экономики предприятия с инновационными проектами, которые отличаются высоким уровнем риска. Рассмотрены направления усовершенствования структуры процессов управления инновационными проектами как системный механизм с использованием зарубежного опыта. Рассмотрены этапы оценки состояния инновационного проекта, сравнения и регуляции, определения критических переменных. Приведены результаты исследования по мониторингу предприятий с инновационными проектами.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, инновационные проекты, развитие предприятий, риски, факторы оценки, анализ чувствительности.

Sysolina N., Chumachenko O.

ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISES WITH INNOVATIVE PROJECTS.

In the article is examined complex approach on providing of the system of economic security on modern enterprises. The key components of economic security of enterprise are certain. We consider the objective of specific, general and special indexes of economic security of enterprises and basic going near its determination. Intercommunications which assist development of enterprises with innovative projects are considered. The mechanism of cooperating with the subjects of market economy of enterprise with innovative projects, which differ the high level of risk, is presented. Directions of improvement of structure of processes of management innovative projects as system mechanism are considered with the use of foreign experience. We consider the stages of estimation of the state of project, comparison and adjusting, determination of critical variables. We consider the results of research on monitoring of projects.

Keywords: economic security of enterprise, innovative projects, development of enterprises, risks, factors of estimation, analysis of sensitiveness.

Постановка проблеми. Основними причинами депресивного стану державної науково-промислової сфери і технологічної відсталості суб'єктів господарювання є низький рівень впровадження науково-дослідних конструкторських розробок та перевищення нормативів фізичного зносу основних засобів. Такі глобальні проблеми призводять до зниження конкурентоспроможності продукції підприємства, а отже, до зниження рівня їх економічної безпеки. Одним із ключових компонентів економічної безпеки підприємства є

її інноваційна, техніко-технологічна складова. Функціонування промислового підприємства значною мірою визначається надійністю економічної безпеки, в тому числі її інноваційної та техніко-технологічної підсистеми, тому дослідження згаданих проблем є важливим та актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у дослідження економічної безпеки підприємства зробили, зокрема, такі вчені-економісти: Дацків Р. [1], Кірієнко А.В. [2], Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. [3], Шликов В. [4]. Розроблено багато ґрунтовних методичних підходів до оцінки рівня економічної безпеки, проте не завжди враховували специфічні особливості підприємств, зокрема з інноваційними проектами.

Метою статті є визначення напрямів покращення управління системою економічної безпеки підприємств з інноваційними проектами.

Основний матеріал досліджень. Безпека в початковому і в найзагальнішому сенсі слова – це стан, при якому не загрожує небезпека, є захист від небезпек.

Аналіз поняття “економічна безпека підприємства” показує наявність різних позицій, які розкривають його природу, дозволяють виділити в них найбільш суттєві міркування. Багато авторів під економічною небезпекою розуміють стан потенційної жертви, об’єкта небезпеки [5]. В цілому можна виділити декілька підходів різних авторів до визначення економічної безпеки підприємства, які представлені на рис. 1.

Отже, економічна безпека підприємства є поняттям системним. Це властивість підприємства, побудованого на принципах стійкості, саморегуляції, цілісності, коли будь-яка руйнівна дія не призведе до загибелі підприємства в цілому.

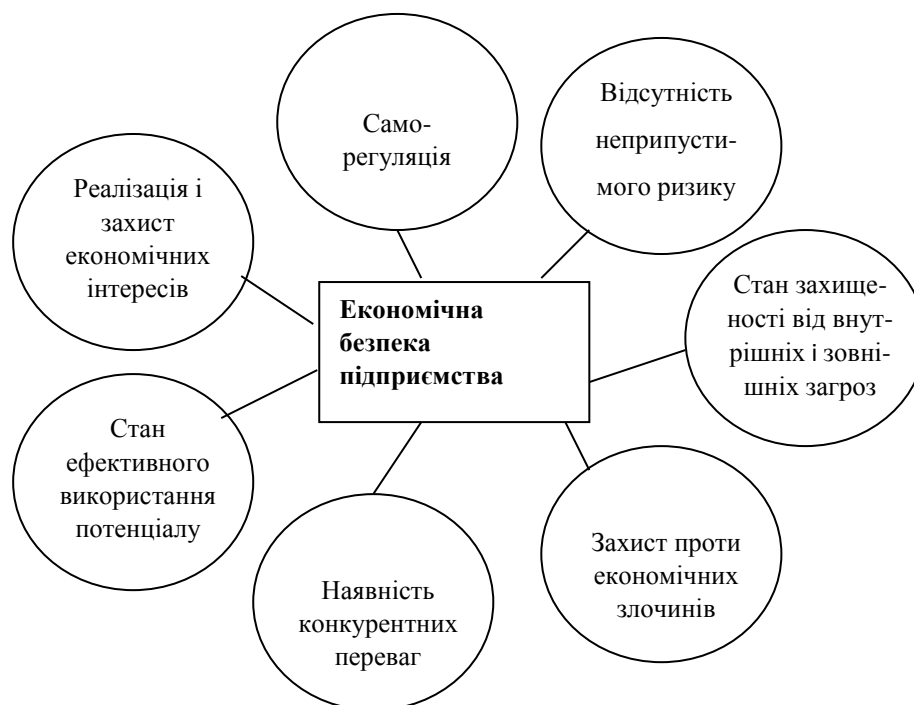

Рис. 1. Основні підходи до визначення економічної безпеки підприємства

Отже, багатогранність поняття “економічна безпека підприємства” дає змогу розглядати його з точки зору стану ефективності використання ресурсів, застосування резервів, виробничої системи, економічного розвитку, впровадження інноваційних проектів, захищеності діяльності та інтересів, гармонізації останніх.

При цьому, в сучасних умовах господарювання, важливими є інноваційні процеси як необхідний і об’єктивний чинник конкурентоспроможного розвитку кожного підприємства.

Розглянемо взаємозв’язки, які можуть сприяти розвитку підприємств з інноваційними проектами (рис. 2). Держава опосередковано впливає на ринок, на страхові фонди, банки, на підприємства з інноваційними проектами, своїми законодавчими актами, а також через фінансування та стимулювання пріоритетних видів діяльності та інноваційних процесів, через підтримку освіти, чим сприяє розвитку інтелектуальної діяльності творчих фахівців, які в подальшому створюватимуть інтелектуальний капітал. Крім того, створює законодавчу базу, в цілому, для країни, в тому числі для підприємства, для фізичної особи, яка безпосередньо створює інтелектуальний капітал (інтелектуальну власність), а також повинна

забезпечити надійний захист такої власності патентами, авторським правом або ліцензією, належний рівень інформаційного розвитку на базі вітчизняної інтелектуальної власності.

Ринок впливає на інноваційний результат через визначення попиту і пропозицій, а інноваційний результат, в свою чергу, впливає на ринок і сприяє його подальшому розвитку.

Підприємство безпосередньо впливає на творчих фахівців через створення належних умов їх розвитку та діяльності, фінансування та стимулювання, надає можливість отримати освіту, підвищити кваліфікацію тощо.

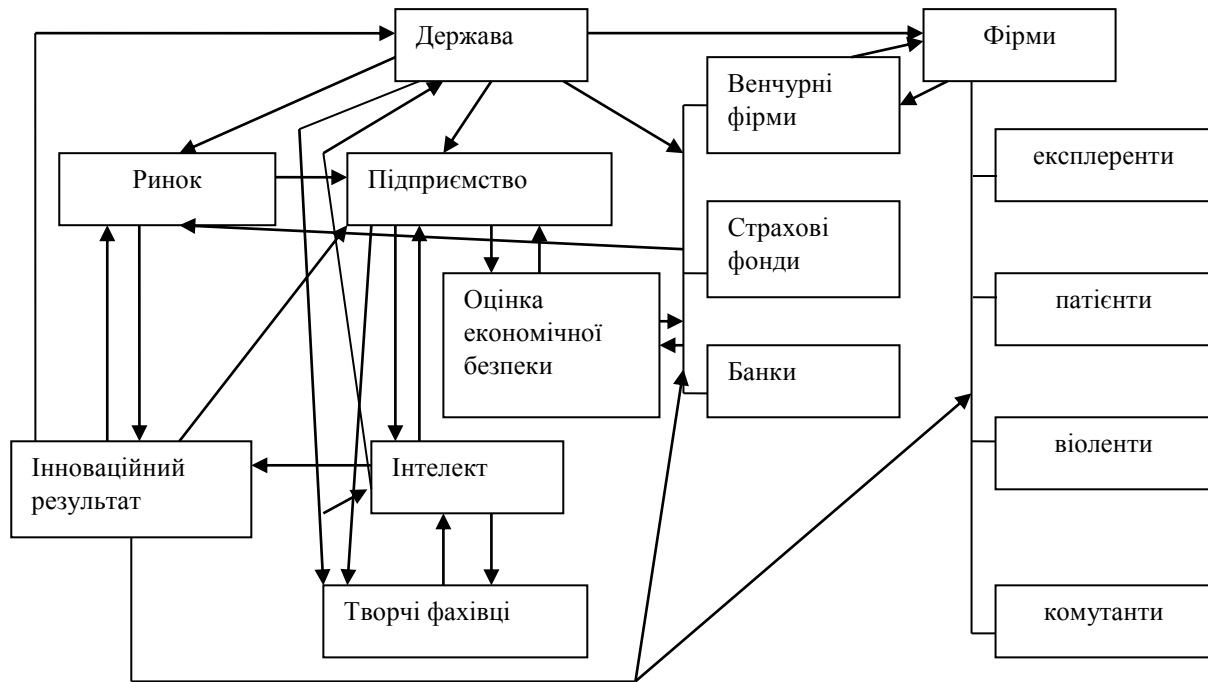

Рис. 2. Механізм взаємодії і розвитку підприємства з інноваційними проектами.

Для забезпечення конкурентоспроможності промислових підприємств необхідно здійснювати патентний пошук, впроваджувати інноваційний продукт. Особливо ускладнюється система управління ризиком у проекті, адже саме інноваційні проекти є найризикованішими через невизначеність результату на початкових етапах виконання проекту. Тож подальшим серйозним завданням удосконалення структури процесів управління інноваційними проектами вважаємо визначення процесів управління інтелектуальною власністю та їх системну інтеграцію в архітектуру процесів управління Agile-проектів [6, с.121, 122].

Банки, страхові фонди, венчурні фірми також можуть впливати на розвиток інноваційної діяльності через вкладання та залучення інвестицій.

Зосередимо увагу на закордонному досвіді, що останнім часом лише починає використовуватися в Україні – венчурних фірмах. Перевагами венчурних фірм є вузька спеціалізація, концентрація матеріально-технічних і фінансових ресурсів за обраним напрямком досліджень; можливість швидкої переорієнтації на інші напрями.

Конкуренція примушує венчурні фірми максимально скоротити терміни науково-дослідних розробок, інтенсивно впроваджувати новачі у виробництво. За кордоном венчурні фірми користуються підтримкою держави та великих компаній, яким не вигідно займатися розробкою нових технологій через ризик понести великі збитки. Доцільно відзначити, що на початкові етапи розвитку бізнесу у підготовчий і стартовий періоди у США припадає 39% венчурних інвестицій. Середньорічний рівень прибутковості американських венчурних фірм складає майже 20%, що у три рази вище, ніж в цілому в економіці США. Проте, більшість венчурних фірм не є високоприбутковими, оскільки вони не займаються виробництвом, а передають свої результати іншим фірмам, які просувають новачі на ринок (експлерентам), які вдовольняють потреби, що сформувалися під впливом моди, реклами або інших засобів зародження попиту і проявляють свою діяльність на етапах збільшення випуску продукції, при падінні винахідницької активності (патієнтам), які функціонують при транснаціональних корпораціях

(віолентам) і діяльність яких спрямовується на задоволення національних і місцевих споживачів на етапі падіння циклу випуску продукції (комутантам) [7].

Практична реалізація більшості інноваційних проектів залежить від того, наскільки значні ресурси, що дають можливість досягти поставлених перед проектом цілей, і як вони використовуються. Перевитрати часу і засобів на виконання проекту за рахунок підвищення обсягу робіт і тривалості їх виконання розглядаються як одні з видів ризику. Тому важливі етапи оцінки стану проекту (початковий, розвитку, впровадження і т.д.), порівняння планових завдань з фактичним станом справ та регулювання, тобто дії з ліквідації відхилень тощо.

Останнім часом підприємства, на жаль, замість розробки та впровадження власних технологій і продукції йдуть таким шляхом: якщо не є можливим використовувати власну технологію, то проводиться аналіз можливості залучення закордонної технології й обладнання такими шляхами: «turn-key» – купівля обладнання, налагодження технологічного процесу, «produkt-in-hand» – «turn-key» та навчання персоналу задля вироблення необхідного готового продукту, купівля ліцензій на виробництво тощо.

Підприємству з інноваційними проектами необхідно проводити аналіз чутливості, через визначення критичних змінних, задля можливості розуміти про наслідки невід'ємної невизначеності в проектах. Проте неможливо з однаковим ступенем достовірності надати всі значення змінних, що існують в проекті, оскільки деякі з них мало підлягають прогнозу, а для інших не має сенсу давати точний прогноз, оскільки вони фіксовані, тобто враховані в укладеному договорі. Тому як показник чутливості використовують еластичність чистої теперішньої вартості, який не залежить від вибору одиниці вимірювання різних змінних. Проте відносно інших показників необхідно відзначити, що економічні відношення між змінними часто перевернуті допущеннями, які робляться в ході аналізу, для деяких невеликих інноваційних проектів це істотно не впливає, але для проектів, в яких передбачаються значні витрати ресурсів, аналіз повинен бути більш реалістичним.

Для цього необхідно проводити комплексний аналіз можливих варіантів, з врахуванням специфіки діяльності, сучасних тенденцій тощо, за формулою

$$O = \sum_{i=1}^k q_i K_s,$$

де q – вага показника (в сукупності дорівнюватиме 1);

K – значимий показник;

k – кількість оціночних факторів.

Крім того, необхідно розглядати показники постійного розвитку, а саме коефіцієнт забезпеченості інтелектуальною власністю, коефіцієнт покриття капітальних інвестицій, питома вага кадрів, які підготовлені до нових професій тощо.

Для вимірювання стану економічної безпеки промислового підприємства з інноваційними проектами необхідно враховувати також методи, які застосовують для оцінки економічної безпеки країни: моніторингу основних соціально-економічних показників і співставлення їх з граничними значеннями, що мають бути не менші за загальносвітові; експертної оцінки; аналізу й обробки сценаріїв; оптимізації; теоретико-ігрові; багатовимірний статистичний аналіз; теорії штучних нейронних мереж [8, с. 43 - 46].

Висновки. Отже, державі та підприємствам важливо враховувати і впроваджувати як можна ширше позитивний закордонний досвід, зокрема по залученню і розвитку вітчизняного венчурного бізнесу. Крім того, необхідно проводити моніторинг, як комплексну оцінку економічної безпеки підприємств з інноваційними проектами, для можливості подальшого вчасного реагування. Специфічність кожного окремого випадку має певний ступінь невизначеності, тим самим обумовлює подальші дослідження в цьому напрямі.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Дацків Р.М. Економічна безпека у глобальному вимірі / Р.М. Дацків // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7 (37). – С. 143-153.
2. Кірієнко А.В. Механізм досягнення і підтримки економічної безпеки підприємства: автореф. дис. на здобуття наук, ступня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 «Економіка підприємства і організація виробництва» / Київський нац. екон. ун-т / А.В. Кірієнко. – К., 2000. – 19с.
3. Козаченко Г.В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення : [монографія] / Козаченко Г.В., Пономарьов В.П., Ляшенко О.М. – К.: Лібра, 2003. – 280с.
4. Шлыков В.В. Экономическая безопасность предприятия / В.В. Шлыков // ЭКО. – 2002. - № 11. – С. 94 -99.
5. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность / Г.Б. Клейнер, В.Л. Тамбовцев, Р.М. Качалов / Под общ. ред. С.А.Панова. – М.:ОАО Изд-во «Экономика»,

1997. – 288с.

6. Інноваційна діяльність: стимули та перешкоди: Монографія / Петрова І.Л., Шпильова Т.І., Сисоліна Н.П. За наук. ред. проф. Петрової І.Л. – К.: Дорадо, 2010. – 320с.

7. Сисоліна Н.П. Механізм розвитку інноваційної діяльності // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету: Економічні науки. - Кіровоград: КНТУ. - 2006. – Вип.9. – С.189-191.

8. Андрощук Г.А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны / Г.А. Андрощук, П.П. Крайнев. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – 398с.